

**provincie
groningen**

Uitvoeringsprogramma

Nationaal Landschap Middag-Humsterland 2007-2013

basisdocument

**vastgesteld door
Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen
op 3 juli 2007**

UITVOERINGSPROGRAMMA

NATIONAAL LANDSCHAP

MIDDAG-HUMSTERLAND

2007-2013

**Vastgesteld door
Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen
op 3 juli 2007**

Colofon

Uitgave

Provincie Groningen
Sint Jansstraat 4, 9712 JN Groningen
Postbus 610, 9700 AP Groningen

Tekst en contactpersoon

Fenneke van der Schuur, provincie Groningen
afdeling Landelijk Gebied en Water
tel. 050-316.4941
E-mail: F.L.vander.Schuur@provincieGroningen.NL

Foto's

Aanvliegfoto wierdedorp Niehove; Slagboom en Peeters Luchtfotografie, Teuge
Sluis Aduarderzijl; Ton Broekhuis, Oldetrijne
Koe + reliëf; Ton Broekhuis, Oldetrijne
Dijkhuisje Englum; Jur Bosboom, provincie Groningen

Kaarten

afdeling Informatievoorziening, provincie Groningen

Druk

afdeling Facilitaire Zaken, provincie Groningen

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	3
INLEIDING	5
1 RUIMTELIJK BELEID	6
1.1 NATIONAAL LANDSCHAP IN DE NOTA RUIMTE	6
1.2 NATIONAAL LANDSCHAP IN HET PROVINCIAAL BELEID	8
1.3 NATIONAAL LANDSCHAP IN GEMEENTELIJK BELEID	9
2 BEGRENZING NATIONAAL LANDSCHAP MIDDAG-HUMSTERLAND	10
3 UITWERKING LANDSCHAPPELIJKE KERNKWALITEITEN	11
4 VISIE EN AMBITIE TEN AANZIEN VAN BEHOUD EN	
ONTWIKKELING	13
5 ORGANISATIE	14
6 PROGRAMMERING	15
BIJLAGEN	16
Provinciaal omgevingsplan Groningen	16
Grens nationaal landschap	16
Landschappelijke kernkwaliteiten	16
Het convenant	16
Convenantkaart	16
Overzicht uitvoeringsmodule 2005-2006	16
Overzicht indicatieve projecten en maatregelen 2007-2013	16

INLEIDING

Aanleiding

De aanleiding voor dit uitvoeringsprogramma komt voort uit de Nota Ruimte van 2005 waarin het Rijk aangeeft de prioriteit voor landschapsbehoud te leggen in 20 nationale landschappen en de opdracht geeft aan de provincies om per nationaal landschap inhoud te geven aan het begrip nationaal landschap door in 2006 een uitvoeringsprogramma vast te stellen.

Doelen

Het Uitvoeringsprogramma nationaal landschap Middag-Humsterland heeft verschillende doelen:

- 1 De belangrijkste landschapskwaliteiten (de kernkwaliteiten) zo concreet mogelijk benoemen en de begrenzing aangeven.
- 2 Aangeven hoe de provincie deze landschapskwaliteiten wil behouden, beheren en waar mogelijk versterken.
- 3 Aangeven welke projecten en maatregelen voor de periode van 2007 tot en met 2013 (en verder) nodig zijn.
- 4 Programmering van middelen voor het nationale Investeringsprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 en het Provinciaal Meerjarenprogramma.

Doelgroepen

Het uitvoeringsprogramma is bedoeld als basisdocument voor de betrokken overheden; Rijk (met name de Dienst landelijk Gebied van het Ministerie van LNV), provincie Groningen, gemeente Zuidhorn, gemeente Winsum, waterschap Noorderzijlvest. Daarnaast geeft het voor de betrokken maatschappelijke organisaties. Land- en Tuinbouworganisatie Noord, Milieufederatie Groningen en de dorpsbelangenorganisaties uit het gebied, inzicht en houvast wat de komende jaren het beleid zal zijn in Middag-Humsterland.

Voorgeschiedenis

Inn Middag-Humsterland is in 1998 een convenant tussen de betrokken partijen in het landelijk gebied afgesloten, waarbij afspraken zijn gemaakt over landschapsbehoud en landbouwontwikkeling. De belangrijkste afspraak is dat de landbouw voldoende economische ontwikkelingsmogelijkheden blijft houden en dat de landschappelijke en cultuurhistorische waarden blijven bestaan en waar mogelijk worden ontwikkeld. Deze aanpak is tot nu toe succesvol gebleken en het uitgangspunt is daarom dat de convenant aanpak de komende jaren wordt doorgezet.

Een succesfactor was ook dat de betrokken partijen continu in gesprek bleven en dat maatregelen met de nodige flexibiliteit werden uitgevoerd.

Dit uitvoeringsprogramma is daarom flexibel opgezet zodat gemakkelijk geanticipeerd kan worden op zich in de praktijk voordoeende mogelijkheden.

Basisdocumenten

Dit uitvoeringsprogramma is daarom samengesteld uit het hoofdstuk nationale landschappen uit de Nota Ruimte 2005, het rapport 'Landschappen met toekomstwaarde' van het Projectbureau Belvedere, het convenant en inrichtingsplan van 1998, het bestaande uitvoeringsprogramma voor Middag-Humsterland 2003-2008, de evaluatie van het convenant, het Uitvoeringscontract 2006-2007 tussen LNV en provincie, en de vooruitblik van de ambtelijke begeleidings- en bestuurlijke gebiedscommissie Middag-Humsterland.

1 RUIMTELIJK BELEID

1.1 NATIONAAL LANDSCHAP IN DE NOTA RUIMTE

Definitie en doelen nationale landschappen

Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten.

- Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van nationale landschappen moeten behouden blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk worden versterkt.
- In samenhang hiermee zal de toeristisch-recreatieve betekenis moeten toenemen.
- Binnen nationale landschappen is daarom **'behoud door ontwikkeling'** het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid. De landschappelijke kwaliteiten zijn medesturend voor de wijze waarop de gebiedsontwikkeling plaatsvindt. Uitgangspunt is dat de nationale landschappen zich sociaal-economisch voldoende moeten kunnen ontwikkelen, terwijl de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of worden versterkt (ja, mits regime).
- Binnen nationale landschappen is ruimte voor ten hoogste de eigen bevolkingsgroei (migratiesaldo nul). Op basis hiervan maken provincies afspraken met gemeenten over de omvang en locatie van woningbouw.
- Nationale landschappen bieden daarnaast ruimte voor de aanwezige regionale en lokale bedrijvigheid. Ook hier maken provincies en gemeenten afspraken over aard en omvang van locaties voor bedrijventerreinen. Maatvoering, schaal en ontwerp zijn bepalend voor behoud van de kwaliteiten van deze landschappen. Om die reden zijn grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten niet toegestaan. Waar deze ingrepen redelijkerwijs, vanwege een groot nationaal belang onvermijdelijk zijn, dienen mitigerende en compenserende maatregelen - zoals inpassing en grote aandacht voor ontwerp kwaliteit - te worden getroffen.

Het begrip 'grootschalig' moet gerelateerd worden aan de aanwezige kernkwaliteiten en aan het reeds aanwezige verstedelijkingspatroon en het - volume. Zo kan in relatief onbebouwde landschappen een beperkte toename van de bebouwing reeds afbreuk doen aan de kernkwaliteiten van dat landschap, terwijl in andere landschappen eenzelfde toename van bebouwing geen gevolgen hoeft te hebben voor de aanwezige kernkwaliteiten.

- Voor EHS-, NB-, VHR-gebieden en robuuste ecologische verbindingen blijft, ook binnen nationale landschappen, het elders in de Nota Ruimte verwoorde beleid, onverminderd van toepassing. Ook de wet- en regelgeving, zoals de Reconstructiewet concentratiegebieden intensieve veehouderij, zijn onverminderd van kracht.

Provinciale verantwoordelijkheid

Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitwerking van het beleid voor nationale landschappen.

- Provincies nemen, op basis van de globale begrenzing op de PKB-kaart, een gedetailleerde begrenzing van de nationale landschappen op in hun streekplannen en werken daarin de per nationaal landschap benoemde kernkwaliteiten uit. Deze zijn leidend voor de ruimtelijke ontwikkeling. Het rijk zal het streekplan hierop toetsen.
- Het rijk zal vanuit het ILG via cofinanciering een bijdrage leveren aan investeringen en beheerskosten. Voor elk nationaal landschap zijn daarvoor afspraken tussen het rijk en de provincies nodig op basis van integrale uitvoeringsprogramma's.

- Alleen in bijzondere situaties, waar sprake is van een complexe (her)inrichtingsopgave, zijn gebiedsuitwerkingen gewenst. Waar dergelijke gebiedsuitwerkingen nodig zijn zal het rijk de planvorming faciliteren.
- In de integrale uitvoeringsprogramma's van de nationale landschappen is specifiek aandacht nodig voor:
 - grondgebonden landbouw,
 - natuur,
 - toerisme en recreatie en
 - voor zover van toepassing de problematiek van diepe veenweidegebieden.

Grondgebonden landbouw

De grondgebonden landbouw is een belangrijke drager van het cultuurlandschap. Om die betekenis te kunnen handhaven is een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw in de nationale landschappen gewenst. Omdat de productie van agrarische producten niet altijd voldoende oplevert om een landbouwbedrijf op lange termijn te continueren, kan verbreding van de bedrijfsvoering nieuwe kansen bieden en bijdragen aan voortzetting van het agrarisch beheer van het cultuurlandschap. Voor landbouwbedrijven die moeten produceren onder zware natuurlijke of landschappelijke handicaps, zal het rijk bekijken of financiële middelen vanuit de EU beschikbaar kunnen worden gemaakt.

Natuurwaarden in nationale landschappen

Natuurgebieden in nationale landschappen dragen bij aan de identiteit van het cultuurlandschap en de recreatieve gebruiks- en belevingswaarde. In dat opzicht versterken het beleid voor de nationale landschappen en voor de EHS elkaar. Natuurontwikkeling en -beheer vindt daarom plaats in harmonie met de gebiedsspecifieke landschapskwaliteiten. Ook buiten de natuurgebieden is veelal sprake van een hoge natuurkwaliteit, met name gekoppeld aan het netwerk van gebiedseigen landschapselementen, slootkanten en watergangen. Versterking en beheer van deze netwerken zijn gewenst om natuurgebieden met elkaar te verbinden, leefgebieden voor planten- en diersoorten in stand te houden en de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van nationale landschappen te behouden en te vergroten.

Toeristisch-recreatieve betekenis

De toeristisch-recreatieve betekenis van nationale landschappen is groot en het is belangrijk dat deze in de toekomst toeneemt. In de nationale landschappen zal rekening moeten worden gehouden met ruimte voor nieuwe vormen van toerisme en recreatie en uitbreiding van bestaande voorzieningen (waaronder horeca en verblijfsrecreatie) voor zover die aansluiten en passen in de kernkwaliteiten van het betreffende gebied. Daarnaast is van belang het segment van de extensieve, op de beleving van natuur en landschap gerichte recreatie. Met name voor deze vorm van recreatie dient de publieke toegankelijkheid van het landelijk gebied te worden vergroot, door middel van de aanleg van wandel-, fiets- en ruitersporen, vooral in landbouw- en natuurgebieden. Provincies gaan daarmee actief aan de slag.

1.2 NATIONAAL LANDSCHAP IN HET PROVINCIAAL BELEID

PROVINCIAAL OMGEVINGSPLAN (vastgestelde tekst GS 20 dec. 2005)

In het vigerende Provinciaal Omgevingsplan van Groningen is ten aanzien van het nationaal landschap Middag-Humsterland het volgende opgenomen:

De unieke landschappelijke kwaliteiten van Middag-Humsterland zijn ook door het Rijk erkend door de aanwijzing als nationaal landschap in de Nota Ruimte. In de komende tijd zal GS een uitvoeringsprogramma met daarin de uitwerking van de kernkwaliteiten en begrenzing vaststellen. De begrenzing en spelregels zoals in het convenant zijn vastgelegd vormen de basis voor de begrenzing en de verdere invulling. De exacte begrenzing met de uitwerking van de kernkwaliteiten zal in 2008 bij de integrale herziening van het POP worden meegenomen.

Het gebied Middag-Humsterland is in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) van Groningen voor het grootste gedeelte opgenomen als landbouwgebied in gaaf landschap. Het landschap heeft de aanduiding wierdenlandschap met oorspronkelijke kenmerken. Een deel van het gebied heeft de aanduiding landbouw met belangrijke natuurwaarden. Dit betreft het reservaat bij Fransum en de laag gelegen gebieden rond het oude Aduarderdiep ten zuiden van Ezinge en de afgetichelde percelen ten zuiden van Feerwerd. De uiterste noordrand en de oostrand van het gebied worden in het POP aangegeven als landbouw in grootschalig open gebied.

Kort samengevat geldt voor het gebied het volgende beleid:

Hoofddoelstelling:

In onderlinge samenhang en op gelijkwaardige basis handhaven en ontwikkelen van landbouw, natuur en landschap.

Op hoofdlijnen betekent dit:

- landschappelijke kwaliteiten zijn richtinggevend voor behoud en ontwikkeling;
- er is ruimte voor uitbreiding van lokaal wonen (binnen de kaders van migratiesaldo 0; alleen bouwen voor eigen bevolking);
- er is ruimte voor ontwikkeling van lokale bedrijvigheid;
- er is geen ruimte voor grootschalige ontwikkelingen, met name ten aanzien van wonen, werken, infrastructuur en landbouw;
- in beginsel geen nieuwe (agrarische) bouwlocaties in het buitengebied;
- hergebruik agrarische bebouwing;
- bevorderen verbrede landbouw;
- bevorderen recreatief medegebruik;
- ruimte voor landschap- en cultuurtoerisme (met name routegebonden ontsluiting);
- in situ behoud van archeologische waarden;
- bevorderen ruimtelijk kwaliteit (o.a middels provinciaal bouwheerschap);
- Leefbaarheid dorpen op peil houden en waar nodig bevorderen.

In bijlage 1 is nadere informatie uit het POP opgenomen.

1.3 NATIONAAL LANDSCHAP IN GEMEENTELIJK BELEID

In het convenant van 1998 over het inrichtingsplan Middag-Humsterland is afgesproken dat de gemeenten door middel van een op te stellen planologische regeling de karakteristieke landschapselementen zullen beschermen in hun bestemmingsplannen.

De begrenzing en de convenant aanpak ten aanzien van slotenpatroon en reliëf zijn inmiddels opgenomen in de voorbereidingsbesluiten voor de bestemmingsplannen en zullen in de bestemmingsplannen worden opgenomen.

De afspraak is om de grens van het nationaal landschap ook op te nemen in de in voorbereiding zijn de nieuwe bestemmingsplannen buitengebied van de gemeente Zuidhorn en Winsum.

2 BEGRENZING NATIONAAL LANDSCHAP MIDDAG-HUMSTERLAND

Zoals in het POP is aangegeven willen wij de huidige convenantgrens ook als grens voor het nationaal landschap aanhouden. De afspraak is dat deze grens ook opgenomen zal worden in de in voorbereiding zijnde nieuwe bestemmingsplannen buitengebied van de gemeente Zuidhorn en Winsum. Het begrensde gebied beslaat ca. 5500 ha. Zie bijlage 2.

De belangrijkste redenen voor het nemen van de convenantgrens als grens van het nationaal landschap zijn:

- de landschappelijke kernkwaliteiten liggen vooral binnen de grenzen van de oude ringdijken van Middag-Humsterland; deze dijken vormen grotendeels de grens van het convenantgebied;
- er is een goed functionerende gebiedscommissie waarin alle betrokken overheden en maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd;
- de inwoners van MH zijn al enkele jaren gewend aan de convenantaanpak;
- de te verwachten (financiële) middelen zijn gering en daarom is vergroting van het oppervlak (nog meer verdelen van de schaarse middelen) niet gewenst.

3 UITWERKING LANDSCHAPPELIJKE KERNKWALITEITEN

In de Nota Ruimte zijn de landschappelijke kernkwaliteiten voor Middag-Humsterland als volgt (globaal) omschreven:

- reliëf gevormd door terpen, kwelderruggen en dijken;
- onregelmatige blokverkavelingspatroon;
- grote mate van openheid.

In het rapport 'Landschappen met toekomstwaarde'; projectbureau Belvedere staat het volgende:

Middag-Humsterland is een open, oud wierdenlandschap en is zeer typerend voor de ontstaansgeschiedenis van het noordelijk zeekele gebied. Door de aanwezigheid in gave staat van elementen als wierden (=terpen), kwelderruggen en voormalige geulen en de onregelmatige blokverdeling op basis van het stelsel van voormalige wadgeulen zijn de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van Middag-Humsterland aan het huidige landschap goed af te lezen. Niet alleen binnen Nederland maar ook internationaal gezien is het gebied daardoor zeldzaam.

Zie verder bijlage 3.

De kernkwaliteiten zijn daarna vertaald naar een aantal fysieke dragers. Deze fysieke dragers zijn door ons aangevuld en wij beschouwen dit als uitwerking van de globale kernkwaliteiten van het gebied. Ruimtelijk beleid en programmering van inzet van financiële middelen is onder meer gericht op behoud en versterking van deze uitgewerkte kernkwaliteiten.

De fysieke dragers van het landschap zijn:

- De ruim 100 wierden met een schat aan archeologische waarden als afspiegeling van het leven in een periodiek overstroomd kustlandschap, goed bewaard in relatie tot elkaar en in relatie tot het omringende landschap. Er zijn dorpswierden, wierden met 1 boerderij en wierden met meerdere boerderijen/huizen en verlaten wierden. De huidige boerderijen zijn in verband met vroegere nieuwbouw ook vaak vlak naast de wierde gelegen
- De dorpswierden Niehove, Oldehove, Saaksum, Ezinge, Feerwerd, Garnwerd;
- De verlaten dorpswierden Fransum en Oostum;
- Ezinge, Garnwerd, Saaksum, Niehove en Oostum zijn beschermde dorpsgezichten.
- De kerken van Niehove, Oldehove, Saaksum, Den Ham, Ezinge, Feerwerd, Garnwerd, Fransum en Oostum en de overige kerkterreinen (totaal 15). Er is een hoge kerkdichtheid in Middag-Humsterland.
- De Piloersemaaborg te Den Ham en de Allersmaaborg te Ezinge.
- Buiten de dorpen gelegen historisch waardevolle boerderijen vaak op of vlak naast een wierde gelegen.
- Het kronkelig patroon van wegen en waterlopen gebaseerd op de geomorfologie van de voormalige kwelders, prielen en geulen.
- De laagte met meanders van de bedding van het voormalig riviertje van het Oude Aduarderdiep.
- De natuurlijke laagten waarin de van oorsprong natuurlijke waterlopen liggen.
- De verkaveling bestaande uit onregelmatig blokvormige percelen en rond de wierden een radiaire verkaveling. Rond het Aduarderdiep is een meeden(=hooilanden)verkaveling aanwezig met regelmatige vanaf de weg opstreckende kavels.
- De nog gaaf bewaard gebleven ringdijken rond Middag (Ezing-Garnwerd-Wierumerschouw; 30 km) en Humsterland (Saaksum, Roode Haan, Kommerzijl; 20 km) en overige overgebleven oude dijken waarop vaak wegen gelegen zijn.
- Het overgebleven reliëf van de ooit door de monniken van Aduard gegraven geul tussen Aduard en Den Ham om de vaarweg naar Aduard open te houden.

- De openheid van de gras- en akkerlanden tussen de dorpen, de boerderijen en de ringdijken.
- De erfbepantingen van de boerderijen en de karakteristieke wegbeplanting van zeewindbestendige iepen of essen langs de oudste wegen.
- Het oude sluizencomplex bij Aduarderzyl.
- De gerestaureerde Wetsingersluisbrug over het Reitdiep ten zuiden van Garnwerd.
- de schotbalkhuisjes bij de dijkcoupures bij Garnwerd en Lammerburen.

4 VISIE EN AMBITIE TEN AANZIEN VAN BEHOUD EN ONTWIKKELING

Basis voor de visie en ambitie voor dit gebied is het integrale beleid in het Provinciaal Omgevingsplan (POP), reeds aangegeven onder 1.2. Een schaalniveau lager en inzoomend op de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en hoe daar concreet mee om te gaan, geeft het convenant Middag-Humsterland een nadere uitwerking van de ambities

In 1998 is voor Middag-Humsterland tussen de partijen die zijn betrokken bij het landelijk gebied een convenant afgesloten waarbij afspraken zijn gemaakt over hoe om te gaan met het landschap. De hoofddoelstelling hieruit is behoud en ontwikkeling van de karakteristieke landschapskenmerken en voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw en daarnaast het verbeteren van de recreatieve ontsluiting. Zie bijlage 4 voor achtergrondinformatie.

De aanleiding was een toenemende spanning tussen de behoefte van de landbouw om schaalvergroting (van percelen) en de wens tot behoud van het kleinschalige karakteristieke sloten patroon door milieuorganisaties en overheden. De provincie heeft toen het initiatief genomen om met alle betrokken partijen het gesprek te starten over hoe nu verder. Gaandeweg het proces van gezamenlijk informatie waarderen en keuzes maken werd duidelijk dat er met geven en nemen een werkbare toekomst in het verschieft lag. Kort samengevat houdt die in: behoud en versterking van de meest karakteristieke landschapselementen en -structuren, waaronder het netwerk van natuurlijke en cultuurhistorisch karakteristieke waterlopen en het reliëf van natuurlijke hoogten en laagten, wierden en dijken, met daarnaast gereguleerde ruimte voor perceelsvergroting en verbetering van de landbouwstructuur. Ook kwamen recreatieve ontsluiting, behoud van waterberging en afronding van de EHS in het gebied op tafel waarvoor ook nadere afspraken voor realisering gemaakt konden worden.

Recent is een evaluatie van het functioneren van het convenant opgesteld door de Dienst Landelijk Gebied en de provincie.

In het algemeen is het beeld dat er sinds 1998 goed en consciëntieus is gewerkt. Er is veel medewerking en draagvlak verkregen. Er hebben geen grote revoluties ten opzichte van het convenant plaats gevonden. De lijn van 1998 kan daarom doorgezet worden, wel met enkele aspecten die nadere aandacht vragen.

Over de 'vrij te dempen' sloten is er zorg in verband met het karakteristieke slotenpatroon en het verlies van kleinschaligheid. Voorgesteld wordt om een vorm te vinden voor een extra beschermingsbeleid voor deze vrije sloten, bv in de sfeer van beheersvergoeding/groene diensten. Verder gaat het om lelijke nieuwbouw van schuren, lelijke verbouwingen van boerderijen, verpaupering van boerderijschuren door transformatie van agrarische naar woonfunctie en niet landschappelijk passende nieuwbouw. Geconstateerd is ook dat het bewust zijn van de unieke waarden bij de gemiddelde inwoner en bezoeker van het bijzondere landschap over het algemeen niet groot is.

Het voorgaande zal onderwerp zijn van verdere uitwerking en waar nodig inbouw in ruimtelijke kaders en programmering van uitvoering. De gebiedscommissie neemt hierin, samen met de provincie, het voortouw.

5 ORGANISATIE

Het nut van de aanpak van het convenant Middag-Humsterland heeft zich in de praktijk bewezen. Na het ondertekenen van het convenant is voor de uitvoering een bestuurlijke gebiedscommissie in het leven geroepen, samengesteld uit twee vertegenwoordigers van de landbouwers, twee namens de dorpen in het gebied en één vertegenwoordiger van de Milieufederatie Groningen, het Waterschap Noorderzijlvest, de Gemeente Zuidhorn, de Gemeente Winsum, de Dienst Landelijk Gebied (secretariaat) en de Provincie Groningen (voorzitter). Er is een eerste uitvoeringsprogramma opgesteld tot en met 2008.

Er is met veel enthousiasme samengewerkt en veel gerealiseerd, zo mag blijken uit de resultaten tot dusver. Het zichtbaarst zijn de verschillende recreatieve routes, waaronder een fietspad tussen Den Ham en Oldehove, de kanoroute Saaksum-Ezinge en het fietspad bij de Wetsingersluis als laatste schakel in de fietsroute Winsum-Zuidhorn. Maar ook is de agrarische structuur plaatselijk verbeterd, kwamen nieuwe lokale initiatieven van de grond zoals het natuurinfocentrum Lammerburen, zijn wierden en dijken opgeknapt en is het meest waardevolle deel van het slotenpatroon nog intact. Conform het convenant nemen de gemeenten de landschapskenmerken waarvan behoud is overeengekomen in hun bestemmingsplannen op. Toch bleven er ook wensen liggen. Daarom is na afsluiten van het eerste uitvoeringsprogramma het tweede uitvoeringsprogramma aan de orde, voor de periode van 2007 tot en met 2013.

Gelet op de praktijk tot nu toe geven wij de gebiedscommissie ook een centrale rol in de uitvoering van het uitvoeringsprogramma nationaal landschap Middag-Humsterland.

6 PROGRAMMERING

Het convenant, het inrichtingsplan en het al bestaande uitvoeringsprogramma zijn als basis genomen voor met name het programmeringdeel van het uitvoeringsprogramma nationaal landschap Middag-Humsterland 2007-2013. Bij de opstelling hiervan is verder rekening gehouden met de afspraken over de aanpak van de nationale landschappen in het Uitvoeringscontract 2005-2006.

De rijksbijdrage in het kader van het uitvoeringscontract 2005-2006 voor het nationaal landschap Middag-Humsterland bedroeg €600.000 waarvan €100.000 was bedoeld voor behoud en ontwikkeling van cultuurhistorie. In bijlage 6 zijn de projecten van het uitvoeringscontract 2005-2006 opgenomen. Deze zullen in principe voor 1 januari 2008 zijn uitgevoerd.

De rijksbijdrage voor Middag-Humsterland voor de periode 2007-2013 voor het doel behoud en ontwikkeling nationaal landschap bedraagt €1.000.000 waarvan €200.000 is bedoeld voor behoud en ontwikkeling van cultuurhistorie. Voor het rijksdoel landbouwstructuurverbetering is €350.000 ILG-PMJP-geld opgevoerd.

De provincie Groningen draagt in het ILG-PMJP aan het nationaal landschap MH €500.000 bij; de gemeenten Zuidhorn en Winsum hebben in principe ieder €200.000 toegezegd en het waterschap in principe €100.000 maar alleen voor watergerelateerde projecten.

Op basis van het LEI-rapport 'Europees geld voor nationale landschappen' is een Europese bijdrage mogelijk vanuit verschillende Europese programma's. De afspraken hierover zijn echter nog niet duidelijk en zullen hopelijk nog in 2006 bekend worden.

- Structuurfonds Regionale Concurrentiekracht (doelstelling 2); ondermeer voor versterking kernkwaliteiten en vergroting toegankelijkheid in de nationale landschappen.
- Plattelandsontwikkelingsprogramma; landbouwgerelateerde en LEADER-achtige projecten (deze is al in het ILG en PMJP opgenomen).
- Communautair Actieprogramma Cultuur 2007 voor ondermeer projecten gericht op het ontwikkelen van de cultuurhistorische waarden.

In het overzicht in bijlage 7 is per jaar de ambitie aangegeven. Veel projecten zijn een logisch vervolg op het uitgezette provinciale beleid en het beleid en de aanpak in Middag-Humsterland. Op basis van de momenteel beschikbare financiering is het niet mogelijk om alle gewenste inrichtingsmaatregelen uit te voeren dus er zullen keuzes gemaakt moeten worden.

Het is echter gewenst dat flexibel met bijgaand overzicht omgegaan wordt zodat makkelijk geanticipeerd kan worden op zich in de praktijk voordoende mogelijkheden.

Het gewenste budget voor beheer van het landschap is momenteel niet beschikbaar. Dit onderdeel zal komende jaren in ieder geval nader worden uitgewerkt.

BIJLAGEN

1. Provinciaal omgevingsplan Groningen
2. Grens nationaal landschap
3. Landschappelijke kernkwaliteiten
4. Het convenant
5. Convenantkaart
6. Overzicht uitvoeringsmodule 2005-2006
7. Overzicht indicatieve projecten en maatregelen 2007-2013

Bijlage 1

Provinciaal Omgevingsplan Groningen (vastgestelde tekst GS 20 dec. 2005)

Het gebied Middag-Humsterland is in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) van Groningen voor het grootste gedeelte opgenomen als landbouwgebied in gaaf landschap. Het landschap heeft de aanduiding wierdenlandschap met oorspronkelijke kenmerken. Een deel van het gebied heeft de functie landbouw met belangrijke natuurwaarden. Dit betreft het reservaat bij Fransum en de laag gelegen gebieden rond het oude Aduarderdiep ten zuiden van Ezinge en de afgetichelde percelen ten zuiden van Feerwerd. De uiterste noordrand en de oostrand van het gebied worden in het POP aangegeven als landbouw in grootschalig open gebied.

Landbouwgebied in gaaf landschap

Hoofddoelstelling landbouwgebied in gaaf landschap

In onderlinge samenhang en op gelijkwaardige basis handhaven en ontwikkelen van landbouw, natuur en landschap.

Ruimtelijke ordening

- Inrichtingsmaatregelen worden evenzeer gericht op landbouw als op natuur en landschap. Er worden mogelijkheden geboden voor verbetering van de landbouw en uitbreiding van agrarische activiteiten mits karakteristieke natuur- en landschapswaarden voldoende worden beschermd.
- Nieuwbouw moet aansluiten op de landschappelijke hoofdstructuur en verenigbaar zijn met de agrarische bedrijfsvoering en de te beschermen natuur- en landschapswaarden. Omvang en uiterlijk moeten passen in het landschap.
- Landschapskenmerken en natuurwaarden worden waar mogelijk behouden, hersteld en ontwikkeld. Gebiedskenmerken waar om gaat zijn de kleinschalige beslotenheid en het parkachtig karakter van gebieden met houtsingels, houtwallen en essen en de onregelmatige blokverkaveling in combinatie met reliëf in open gebieden. In de open gebieden komen weidevogels, ganzen, zwanen en steltlopers en vegetaties in sloten en langs oevers voor. In de besloten gebieden gaat het om diersoorten van bossen, struwelen en bosranden.
- Ingrepen die de aanwezige waarden kunnen aantasten (egaliseren, ontgronden, diepploegen) zijn niet toegestaan of worden aan een aanlegvergunning gebonden. Agrarisch beheer van natuur en landschap worden gestimuleerd. Het scheuren van grasland kan, afhankelijk van de plaatselijke situatie, aan een aanlegvergunning worden gebonden.
- In besloten gebieden wordt de dichtheid aan beplantingselementen en reliëfvormen in stand gehouden. Open ruimten in dit besloten landschap worden gehandhaafd door zorgvuldige situering van nieuwbouwlocaties.
- De kenmerkende betekenis van water voor het landschapsbeeld wordt gehandhaafd en versterkt. Dat geldt voor het natuurlijk beloop van watergangen, het daarmee samenhangende reliëf en voor kenmerkende sloten- en wijkpatronen. Natuurlijke watergangen worden niet vergraven of gedempt en waar mogelijk hersteld, tenzij zwaarwegende belangen in het geding zijn. In dat geval kan op basis van een ruimtelijke visie van dit principe worden afgeweken.
- De mogelijkheden voor recreatief medegebruik worden bevorderd, voor zover daaruit voor de agrarische bedrijfsvoering geen onnodige beperkingen voortvloeien en geen natuur- en/of landschapswaarden worden aangetast.
- Voor her- en nieuwvestiging van agrarische bedrijven worden in beginsel geen nieuwe bouwlocaties toegestaan, tenzij sprake is van plaatsing uit de Ecologische hoofdstructuur of het gebied van de Blauwe stad of van het oplossen van bestaande

ruimtelijke- of milieuknelpunten. Op basis van een samenhangende ruimtelijke visie, bijvoorbeeld bij gebiedsgerichte uitwerking of een specifieke taakstelling kan van dit principe worden afgeweken.

Landbouw in gebied met belangrijke natuurwaarden

Zie de functie landbouw in gaaf landschap en de volgende aanvullingen.

Ruimtelijke ordening

- De nadruk ligt hier op behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden die een sterke relatie met water hebben. In de beekdalen gaat het vooral om waardevolle vegetaties. In de open gebieden zijn weidevogels, ganzen, zwanen en steltlopers en vegetaties in sloten en langs oevers de belangrijkste natuurwaarden.
- Landschapskenmerken worden waar mogelijk behouden, hersteld en ontwikkeld. Kenmerkend voor het landschap zijn de kleinschalige beslotenheid en het parkachtig karakter van delen van beekdalen en de karakteristieke verkaveling in bepaalde open gebieden.

Landbouw in grootschalig open gebied

Hoofddoelstelling

- Handhaven en verbeteren van de productieomstandigheden voor de landbouw

Ruimtelijke ordening

- De grootschalige openheid en de herkenbaarheid van de verkaveling van gebieden moeten gehandhaafd blijven.
- In grootschalige open gebieden worden grootschalige bouwwerken, niet agrarische nieuwbouw en bos geweerd.
- Nieuwbouw moet zich voegen naar de bestaande structuur en zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande bebouwing.
- Onder grootschalige open gebieden worden open ruimten verstaan die groter zijn dan 1000ha, van betekenis zijn voor weidevogels en ganzen en sommige akkervogels en die zich op grond van fysisch geografisch en/of cultuurhistorische ontwikkeling onderscheiden van aangrenzende ruimten.
- Uitbreiding van bestaande agrarische activiteiten is in beginsel niet toegestaan.
- Voor her- en nieuwvestiging van agrarische bedrijven worden in beginsel geen nieuwe bouwlocaties toegestaan, tenzij sprake is van plaatsing uit de EHS of het gebied van de Blauwe Stad of van het oplossen van bestaande ruimtelijke of milieuknelpunten. Op basis van een samenhangende ruimtelijke visie, bijvoorbeeld bij gebiedsgerichte uitwerking of een specifieke taakstelling kan van dit principe worden afgeweken.
- Uitbreiding, her- en nieuwvestiging van agrarische bedrijven moeten aansluiten op de landschappelijke hoofdstructuur en omvang en uiterlijk moeten passen in het landschap.
- Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden en landschapskenmerken worden bevorderd voor zover dat geen belangrijke beperkingen aan de agrarische bedrijfsvoering oplegt. Het gaat vooral om algemene weide- en akkervogels, ganzen, zwanen en steltlopers en om landschappelijke elementen.
Voor ganzenfoerageergebieden in het kader van het Beleidskader Faunabeheer van de Flora- en Faunawet willen wij planologische schaduwwerking vermijden. Voor de ganzenfoerageergebieden mogen daarom geen planologische beperkingen aan agrarische bedrijfsvoering worden opgelegd die voort zouden kunnen vloeien uit het tijdelijk en vrijwillig gedogen van ganzen die hier 's winters komen foerageren.
- De mogelijkheden voor recreatief medegebruik worden bevorderd voor zover daaruit voor de agrarische bedrijfsvoering geen onnodige beperkingen voortvloeien.

Karakteristiek Groningen

Ook is in het provinciaal omgevingsplan (GS 20 dec. 2005) onder het hoofdstuk Karakteristiek Groningen het volgende aangegeven.

Landschapsontwikkeling en -beheer

Wij zetten extra middelen in voor behoud, herstel en ontwikkeling van karakteristieke natuur- en landschapswaarden en zullen ook andere partijen vragen daaraan bij te dragen. Particulieren zullen wij wijzen op hun medeverantwoordelijkheid voor het beheer van landschappelijke waarden op hun terreinen en hen stimuleren (bijvoorbeeld via beheersovereenkomsten) het beheer af te stemmen op behoud van de waarden.

Cultuurhistorische en landschappelijk waarden

De unieke landschappelijke kwaliteiten van Middag-Humsterland zijn ook door het Rijk erkend door de aanwijzing als nationaal landschap in de Nota Ruimte. In de komende tijd zal GS een uitvoeringsprogramma met daarin de uitwerking van de kernkwaliteiten en begrenzing vaststellen. De begrenzing en spelregels zoals in het convenant zijn vastgelegd vormen de basis voor de begrenzing en de verdere invulling. De exacte begrenzing met de uitwerking van de kernkwaliteiten zal in 2008 bij de integrale herziening van het POP worden meegenomen.

Wij zullen via overleg met het Rijk trachten, binnen de landelijke regelingen, zoals het Investeringsbudget Landelijk gebied, voldoende financiële middelen te krijgen voor het beheer van de cultuurhistorisch waardevolle Groningse gebieden.

We willen zorg dragen voor een goed behoud van aardkundige, archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden en vragen gemeenten om deze waarden in hun bestemmingsplannen vast te leggen. Als basis daarvoor dient de Archeologische Monumentenkaart (AMK).

Wij zullen provinciale middelen inzetten voor projecten, die tot herstel van het cultuurhistorisch erfgoed leiden. Deze projecten dienen zoveel mogelijk een integraal karakter te hebben en leiden tot betere en/of nieuwe gebruiksmogelijkheden, onder andere voor de landbouw, die zich door het herstel voordoen.

Archeologische waarden

In overeenstemming met het Verdrag van Malta zullen wij ons inzetten voor het bewaren in situ van de archeologische waarden in onze provincie. Dat kan bijvoorbeeld door deze waarden in te passen in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, waardoor het eigen karakter van de betreffende locatie wordt versterkt.

Indien het bodemarchief op grond van zwaarwegende maatschappelijk belangen toch moet worden aangetast, dient opgraving plaats te vinden op kosten van de initiatiefnemer.

Daarnaast willen wij de archeologie onder de publieke aandacht brengen door informatievoorzieningen en toeristische ontsluiting.

Tevens stimuleren wij gemeenten en waterschappen een eigen, liefst gemeentegrens overstijgend en landschapsgeoriënteerd archeologiebeleid te ontwikkelen, zoals inmiddels in gang is gezet in de regio Noord. Concreet advies bij ruimtelijke plannen wordt aangeboden via het provinciaal steunpunt monumentenzorg Libau.

Dijken

In de nota's Oude Groninger Dijken (1985) en Voormalige Slaperdijken (1992) hebben wij ons beleid voor het behoud van de oude Groninger dijken vastgelegd. Behoud en eventueel herstel van landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle dijken en daarmee samenhangende elementen als coupures en schotbalkloodsjes staan voorop.

Aanpassingen zullen wij in het algemeen niet meer toestaan.

In 1998 en 1999 zijn alle oude dijken opnieuw geïnventariseerd en ingemeten.

Gemeenten worden gevraagd de profielen en het gebruik van de te behouden dijken vast te leggen in hun bestemmingsplannen.

Molens

Wij zijn van mening dat traditionele windmolens en hun directe omgeving moeten worden beschermd. Wij vragen gemeenten om in hun bestemmingsplannen windmolenbeschermingszones aan te geven waarbinnen rekening wordt gehouden met de windvang en de landschappelijke waarden van de molens. Dit kan door beperkingen te stellen aan de hoogte van bebouwing en begroeiing.

Natuur is overal

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS), een robuust stelsel van natuurgebieden met verbindingzones, moet in 2018 klaar zijn. De grenzen liggen vast. Een groot deel van de begrensde natuurgebieden is al eigendom van natuurbeschermingsorganisaties. De rest wordt gerealiseerd door particulier natuurbeheer of door aankoop en overdracht aan de natuurbeschermingsorganisaties. Op de EHS, waaronder robuuste verbindingzones, Vogel Habitat Richtlijn (VHR) en Natuurbeschermingswet (NB) is een planologische basisbescherming van toepassing die is gericht op voorkoming van onomkeerbare ingrepen. Ook buiten de EHS, in het agrarisch cultuurlandschap, leven voor Groningen karakteristieke planten en dieren. Uit de 'Toestand van natuur en landschap' van 2002 blijkt dat veel soorten sterk in aantallen achteruitgaan. Veel soorten hebben het moeilijk door onder meer het intensieve grondgebruik, de uitbreiding van bebouwing, het ontbreken van schuil- en broedgelegenheid, voedselaanbod en verstoring. In gebieden met hoofdfunctie landbouw stimuleren we maatregelen die het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden bevorderen met vrijwillige medewerking van de betrokken agrariërs. Hogere natuurwaarden als gevolg van deze maatregelen zullen niet leiden tot planologische consequenties.

Wonen in Groningen

In Middag-Humsterland zijn geen grootschalige woningbouwplannen en kan worden voldaan aan migratiesaldo nul (alleen ruimte voor ten hoogste de eigen bevolkingsgroei). In het provinciaal omgevingsplan wordt het volgende gezegd over woningbouw.

Afstemmen regionale woningvoorraad

De woningbouwopgave van de plattelandsgemeenten zal in nauwe samenhang met de vernieuwing in de stedelijke centra en het voornemen tot concentratie van woningbouwactiviteiten in de steden worden beoordeeld.

Het nieuwbouwprogramma moet beter worden gekoppeld aan de herstructureringsopgave, waarbij de groei van de woningvoorraad wordt afgestemd op de verwachte groei van het aantal huishoudens.

In de Nota Bouwen en Wonen zullen wij periodiek de aantallen te bouwen woningen per gemeente vastleggen. Tevens zullen wij in deze nota, in samenwerking met gemeenten en woningbouworganisaties, onze inzet voor kwaliteit en duurzaamheid van bouwen nader uitwerken.

Kwaliteit bebouwing

Bebouwing in de vorm van steden, dorpen, linten of verspreide agrarische bebouwing vormen een wezenlijk onderdeel van het karakteristieke Groninger landschap. In sommige gevallen draagt de bebouwing bij aan de ruimtelijke kwaliteit, in andere gevallen doet bebouwing afbreuk aan de kwaliteit. Wij willen daarom een verhoogde aandacht voor de gebiedsgebonden ruimtelijke kwaliteit van bebouwing in relatie tot de omgeving. Daarbij gaat het om uiteenlopende opgaven: verantwoorde dorps- en stadsvernieuwing en uitbreiding (zowel qua situering, functie, schaal, maat, variatie en verschijningsvorm), passende en creatieve herbestemming of vernieuwing van in onbruik geraakte bebouwing, zorgvuldig omgaan met cultuurhistorische elementen en patronen, nieuwe landgoederen en buitenplaatsen. Kortom maatwerk, waarbij functionele, architectonische, stedenbouwkundige, landschappelijke en cultuurhistorische benaderingen samen moeten gaan. In sommige gebieden zijn geredeneerd vanuit de gebiedsgebonden kwaliteiten, ruimere ontwikkelingsmogelijkheden voor bebouwing dan

in andere gebieden. In gebiedsuitwerkingen of structuur- en bestemmingsplannen kan dit worden uitgewerkt.

Onder de noemer 'provinciaal bouwheerschap' willen wij een proces op gang brengen, waarbij de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en bebouwing, zoals hiervoor geschetst, extra aandacht krijgt. Dit vraagt om een nieuwe daarop toegesneden werkwijze en vooral samenwerking van betrokkenen en deskundigen vanuit meerdere disciplines in het begin van het ontwerpproces. Wij denken dit te realiseren door adequate ondersteuning vanuit de provincie in personele en financiële zin in gemeentelijke en regionale ontwerpprocessen. Hiertoe zullen wij financiële middelen beschikbaar stellen die gebruikt kunnen worden voor bijvoorbeeld externe deskundigheid. Ook zullen wij de ontwikkeling van voorbeeldprojecten stimuleren. Wij zullen ruimtelijke kwaliteit ook betrekken bij de beoordeling van gemeentelijke structuur- en bestemmingsplannen.

Vrijkomende waardevolle panden

Wij willen meer mogelijkheden bieden voor het gebruik van vrijkomende waardevolle panden zoals oude boerderijen om zo nieuwe en bestaande activiteiten op het gebied van wonen, werken en recreëren te stimuleren. Daarmee willen wij bijdragen aan verbetering van de leefbaarheid van het platteland en het in stand houden van cultureel erfgoed. Wij denken hierbij vooral aan het gebruik voor wonen en diverse vormen van kleinschalige bedrijvigheid en dienstverlening. Afgezien van geringe aanpassingen zullen deze functies binnen de bestaande bebouwing een plaats moeten vinden. Bij de afweging op gemeentelijk niveau moet rekening worden gehouden met ongewenste effecten voor het landelijk gebied (bijvoorbeeld verkeersaantrekkende werking, opslag van materialen of structurele verstoring van bestaande winkelveorzieningen). In de Beleidsnota voor het Westerkwartier is beschreven in welke gevallen en onder welke voorwaarden kan worden meegewerkt aan functiewijzigingen en/of sloop en vervangende nieuwbouw. Hierbij is de mogelijkheid tot functiewijziging niet beperkt tot aan het agrarisch gebruik onttrokken waardevolle bebouwing. Wij gaan na of de voor het Westerkwartier ontwikkelde aanpak verbreed kan worden voor de hele provincie.

Voorzieningen op maat

De leefbaarheidsproblematiek op het platteland verschilt per gebied en vraagt daarom om oplossingen op maat. In veel gebieden wordt de leefbaarheid door de meeste bewoners niet als een probleem ervaren. Daar is het zaak de leefbaarheid op peil te houden door het uitvoeren van brede ontwikkelingsprojecten. Daarbij gaat het vooral om het benutten van kansen voor het combineren van functies als wonen, werken, verkeer en vervoer, cultuur, recreatie, natuur en landschap, waterberging en -winning. Andere gebieden staan er minder florissant voor. In sommige delen van de provincie moeten we ons meer dan elders inzetten voor de bereikbaarheid, verzorging en voorzieningen, speciaal voor ouderen en gehandicapten.

Kleine dorpen

Het wordt steeds moeilijker om voorzieningen in kleine dorpen in stand te houden. Daarbij is het de vraag welke voorzieningen van wezenlijk belang zijn voor de leefbaarheid van de dorpsgemeenschap. Zo kan onderscheid worden gemaakt tussen basisvoorzieningen (medische en maatschappelijke zorg), gemeenschapsvoorzieningen (cultuur en sport) en commerciële voorzieningen (winkels, horeca).

Maatwerk

Afstemming op het terrein van wonen, welzijn en zorg wordt in toenemende mate speerpunt van provinciaal beleid. Er zal geïnvesteerd worden in geschikte huisvesting voor kwetsbare doelgroepen, zoals ouderen en gehandicapten die zelfstandig willen wonen. Daarbij zullen meer verschillende vormen van dienstverlening en thuiszorg aangeboden moeten worden, die toegesneden zijn op de individuele behoefte (zorg op maat).

Zorg en diensten kunnen in de wat groter dorpen overeind worden gehouden door ze te bundelen in een multifunctioneel centrum met functies als bijvoorbeeld peuterspeelzaal, dienstencentrum (ouderen), zorg, sociale ontmoetingsplaats, jeugdhonk, internetcafé. Er is een bijdrageregeling voor investeringen in multifunctionele gebouwen 2004-2007 ingesteld. De bedoeling van deze regeling is om middels het realiseren van multifunctionele accommodaties een bijdrage te leveren aan het voorzieningenniveau in dorpen en kernen met minder dan 4.000 inwoners.

Met het Loket (Lev(n)de Dorpen en het gebiedsgericht welzijnsbeleid willen wij personen en instellingen stimuleren om samen projecten uit te voeren ter verbetering van de leefbaarheid in de eigen omgeving.

Daarnaast willen we het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk stimuleren.

Vernieuwende initiatieven zullen we (blijven) ondersteunen.

Ondernemend Groningen

In MH zijn geen kernzones aanwezig. Er zijn geen bedrijventerreinen en er zijn ook geen plannen voor het oprichten van grootschalige nieuwe bedrijven(terreinen).

In het provinciaal omgevingsplan wordt onder meer het volgende gezegd over bedrijven(terreinen).

Bedrijvigheid buiten kernzones ook bundelen

Buiten de kernzones willen we evenzeer bundeling van bedrijvigheid bevorderen. het overall laten ontstaan van kleinen bedrijventerreinen is niet in het belang van het vestigingsklimaat en de kwaliteit van het landschap.

Lokale bedrijventerreinen

Aanleg van kleinen bedrijven(terreinen) of uitbreiding van bedrijventerreinen buiten de kernzones blijft mogelijk voor bestaande lokale bedrijven. De behoefte van het bestaande bedrijfsleven is hierbij een belangrijke afwegingsfactor. Aard, schaal en omvang van terreinen of uitbreidingen moeten aangepast zijn aan de lokale situatie en relatie hebben met de beeldkwaliteit van de dorpen. Nieuwe plannen voor lokale bedrijven willen we concentreren in plaatsen met een regionale functie op het terrein van verzorging, voorzieningen en werkgelegenheid. Deze zijn in het algemeen landschappelijk minder kwetsbaar en goed ontsloten voor verkeer.

Landelijk gebied

Nieuwe niet-agrarische of aan de landbouw verwante bedrijven moeten op de bedrijventerreinen worden gevestigd. We willen daarbuiten alleen ruimte geven aan kleine bedrijven, die zich willen vestigen in vrijkomende waardevolle panden zoals oude boerderijen. Instandhouding van het pand is daarbij uitgangspunt.

Uitbreiding van niet-agrarische bedrijven in het landelijk gebied is in principe niet toegestaan. Eerst dient gekeken te worden of verplaatsing naar een bedrijventerrein een alternatief is. Is dit objectief aantoonbaar niet mogelijk, dan is uitbreiding slechts aanvaardbaar om het voortbestaan van het bedrijf te garanderen. De uitbreiding moet ondergeschikt zijn, mag niet nadelig zijn voor landschap en/of milieu en mag geen ontoelaatbare toename van mobiliteit veroorzaken.

Bedrijven en omgeving

De kwaliteit van het landelijk gebied verhoogt de aantrekkelijkheid van onze provincie als vestigingsgebied voor wonen en werken. Daarom willen we ook binnen de kernzones het principe van concentratie hanteren door nieuwe bedrijventerreinen alleen aansluitend op bestaande woonwerkgebieden te realiseren. Voorkomen moet worden dat langs de infrastructuur één groot lint van bebouwing ontstaat.

Kansen voor de landbouw

De landbouw wordt in toenemende mate geconfronteerd met veranderende ruimte wensen, zowel voor de landbouw zelf als ook voor andere functies zoals wonen, werken, natuur, recreatie en water. In onze ogen moet de landbouw in dit krachtenveld, gesteund door de provincie, haar eigen kansen daadwerkelijk oppakken en benutten.

Verbrede landbouw bij natuur en waardevol landschap

Wij willen milieuvriendelijke productie, agrarisch natuurbeheer, biologische landbouw en het verbouwen van streekeigen producten stimuleren. Vooral in gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden liggen mogelijkheden voor de landbouw om in te zetten op een productiewijze met aanvullende inkomsten uit nevenactiviteiten. Dat betekent overigens niet dat er in deze gebieden helemaal geen ruimte meer is voor schaalvergroting. Landbouwkundige ontwikkeling blijft hier mogelijk binnen het landschappelijk raamwerk. Daarnaast kan juist in dergelijke gebieden verbreding van de landbouw in combinatie met andere functies een uitkomst zijn.

Vestiging agrarische bedrijven

Ten gevolge van schaalvergroting komen steeds vaker boerderijen leeg te staan, die vervolgens als niet agrarische woning worden gebruikt. Dat heeft economische voordelen, maar leidt wel tot verdere versnippering en verstening van het landelijk gebied. Wij willen deze ontwikkeling tegengaan. Daarom staan wij in principe geen nieuwe bouwlocaties voor nieuw- of hervestiging van agrarische bedrijven meer toe, tenzij er sprake is van uitplaatsing uit de EHS of uit het gebied van de Blauwe Stad of van bestaande knelpunten zoals uitplaatsing in linten in verband met ruimte gebrek of milieuhinder. Op basis van een samenhangende ruimtelijke visie, bijvoorbeeld bij een gebiedsuitwerking, of een specifieke taakstelling kan van dit principe worden afgeweken. Bij nieuwvestiging moet het gaan om volwaardige bedrijven. Een agrarisch bedrijf is volwaardig als het volledige werkgelegenheid en een aanvaardbaar inkomen biedt aan ten minste één arbeidskracht of wanneer daarop op termijn uitzicht bestaat. Met de volwaardigheidseis wordt soepeler omgegaan als het gaat om bedrijfsverplaatsingen met een algemeen belang, bijvoorbeeld realisering EHS.

Een tweede agrarische bedrijfswoning is alleen mogelijk als de noodzaak is aangetoond en er sprake is van een duurzaam volwaardig tweepersoonsbedrijf. Meer dan twee agrarische bedrijfswoningen zijn niet toegestaan. Agrarische bebouwing moet worden geconcentreerd binnen in het bestemmingsplan aan te geven bouwpercelen om onnodige versnippering en verstening te voorkomen.

Intensieve veehouderij

De uitoefening van intensieve veehouderij kan nadelige effecten hebben voor het milieu. Dat geldt echter evenzeer voor bijvoorbeeld de huidige grootschalige melkrundveehouderijen. In het verleden konden de nadelige effecten van intensieve veehouderijen op de omgeving (ammoniakemissie, inspoeling van nitraten, fosfaten maar ook stank) niet of onvoldoende worden beperkt met toepassing van de milieuwetgeving en moest de ruimtelijke ordening (het bestemmingsplan) in dat opzicht uitkomst bieden door het opnemen van een maximale oppervlakteregeling. Inmiddels is de milieuwetgeving zover verfijnd en aangevuld dat de milieuhygiënische effecten van intensieve veehouderij voldoende door gemeenten kunnen worden gereguleerd. Wij zien daarom geen rechtvaardiging meer om vanuit milieuhygiënische overwegingen nog aanvullend ruimtelijk beleid te voeren om zodoende tot een bepaalde ordening van intensieve veehouderijen te komen.

Bebouwing ten dienst van intensieve veehouderij onderscheidt zich bovendien ook in ruimtelijk opzicht nauwelijks meer van bebouwing voor andere moderne agrarische bedrijven. Ook moderne akkerbouw en rundveehouderij maken gebruik van grootschalige bebouwing die een vergelijkbare ruimtelijk impact heeft. Er is ook daarom geen reden meer onderscheid te maken.

Ruimtelijke inpassing agrarische bebouwing

Voor de ruimtelijke inpassing van alle vormen van agrarische bebouwing is het beleid zoals geformuleerd in dit omgevingsplan en de daaruit voortvloeiende nota 'Ruimte in kwaliteit, kwaliteit in ruimte' kaderstellend. Dit beleid werken wij, in samenwerking met onze bestuurlijke partners en doelgroepen verder uit via de gebiedsgerichte aanpak. Wij vragen aan de gemeenten om op basis hiervan, aan de hand van een ruimtelijke kwaliteitsafweging en met inachtneming van de milieuwetgeving in bestemmingsplannen, opnieuw af te wegen waar en eventueel onder welke voorwaarden (grootschalige) agrarische bouwontwikkeling kan plaatsvinden en waar niet. Onder deze voorwaarden worden verstaan: respecteren historisch gegroeide landschapsstructuur, afstand houden tot ruimtelijke elementen, goede infrastructurele ontsluiting, zorgvuldige en evenwichtige ordening, maatvoering en vormgeving van de bedrijfsgebouwen en een erfinrichting afgestemd op het zorgvuldig inpassen in het landschapstype. Hierbij zijn geen uniforme regels voor de gehele provincie te bedenken en kiezen wij voor gebiedsgericht maatwerk. Wij denken daarbij aan een onderscheid in landschapstypen op basis waarvan aan te geven is waar (grootschalige) agrarische ontwikkeling wel of niet mogelijk is. Onder deze voorwaarden kunnen bijvoorbeeld worden verstaan prestaties in de vorm van landschappelijke aankleding/inrichting van bouwblokken en compenserende maatregelen op het gebied van de waterhuishouding. Nakoming van de voorwaarden/prestaties kan eventueel worden vastgelegd in een overeenkomst tussen de overheid en de betrokken ondernemer.

Per landschapstype dient rekening te worden gehouden met de gebiedskenmerken die ondermeer tot uitdrukking komen in boerderijlinten, dorps- en verkavelingstructuren en met de kenmerkende landschapselementen zoals dijken.

Kansen voor toerisme en recreatie

Wij richten ons beleid de komende jaren op de volgende aandachtsgebieden: cultuurtoerisme, natuur en landschap, stad en ommelanden, plattelandstoerisme, vaartoerisme, routegebonden recreatie (fietsen, wandelen, toervaart, kanoën), dagtoerisme, verblijfstoerisme, professionalisering en kwaliteitsverbetering en promotie. Daarbij zal worden ingespeeld op de voortdurende veranderende trends en ontwikkelingen binnen de toeristische sector. In combinatie met het uitbuiten van de sterke kanten van onze provincie moet het beleid resulteren in extra werkgelegenheid en inkomsten.

Cultuurtoerisme

Toeristisch-recreatief medegebruik van natuur, landschap en cultuurhistorisch erfgoed wordt binnen bepaalde grenzen bevorderd. De nadruk ligt daarbij op kleinschaligheid, kwaliteit, selectieve realisatie van karakteristieke logiesaccommodaties, ketenvorming, promotie en marketing.

Inmiddels is de voor de provincie Groningen veronderstelde marktpotentie van karakteristieke logiesaccommodaties gerealiseerd en operationeel.

Mede om het toerisme te bevorderen zetten wij onze steun aan culturele evenementen en instellingen voort.

Recreatieve routenetwerken

Fiets- en wandelpaden en kanoroutes worden gecompleteerd en van de afzonderlijke paden en routes wordt een aaneengesloten netwerk gemaakt. Dit vraagt om zowel kwaliteitsverbetering als het opheffen van knelpunten, het maken van kortsluitingen en het combineren van recreatieve en utilitaire verbindingen.

Om de exploitatie van dagtoeristische attracties en horecavoorzieningen te ondersteunen is meer samenhang tussen route- en plaatsgebonden recreatie en aansluiting op toeristische locaties nodig. Het is van belang dat op korte afstand van grotere woongebieden een voldoende aanbod van dagrecreatieve voorzieningen beschikbaar is.

Vaarrecreatie

De provincie beschikt over een aantrekkelijk recreatief vaarwegennet met een op veel plaatsen nog 19^e-eeuws karakter. Wij zullen ons inzetten op meer promotie en het

optimaal benutten van de aanwezige groeipotentie. Verdere uitbreiding en kwaliteitsverbetering blijven nodig. Waar mogelijk zullen we de relaties met karakteristieke cultuurelementen versterken.

Bereikbaar Groningen

In Middag-Humsterland zijn alleen wegen aanwezig die behoren tot het lokale wegennetwerk.

Er zijn geen plannen voor nieuwe grootschalige infrastructuur in Middag-Humsterland.

Meer gebruik van de fiets

De hoofdlijn van het beleid zoals uitgewerkt in de beleidsnota Fiets, is het realiseren van een veilig hoofdfietsroutenet van goede kwaliteit. Ook moet, uit het oogpunt van ketenmobiliteit, een goede aansluiting bestaan tussen de fiets en andere vormen van vervoer, bijvoorbeeld door goede stallingvoorzieningen bij haltes van het openbaar vervoer. Daarnaast zetten we in op aanvullende maatregelen, zoals diefstalpreventie, educatie en voorlichting.

In het Actieplan Fiets zijn de concrete projecten nader uitgewerkt en geprioriteerd. realisering van een lokaal hoofdfietsroutenet voor de zeven belangrijkste kernen zien we als een gemeentelijke taak.

BIJLAGE 3

LANDSCHAPPELIJKE KERNKWALITEITEN

- reliëf gevormd door terpen kwelderruggen en dijken
- het onregelmatige blokverkavelingspatroon en het radiaire verkavelingspatroon rond wierden
- de grote mate van openheid tussen de woonplaatsen/wierden.

(Overgenomen uit 'Landschappen met toekomstwaarde'; projectbureau Belvedere en waar nodig aangevuld)

Middag-Humsterland is een open, oud wierdenlandschap en is zeer typerend voor de ontstaansgeschiedenis van het noordelijk zeeleigebied. Door de aanwezigheid in gave staat van elementen als wierden (=terpen), kwelderruggen en voormalige geulen en de onregelmatige blokverkaveling op basis van het stelsel van voormalige wadgeulen zijn de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van Middag-Humsterland aan het huidige landschap goed af te lezen. Niet alleen binnen Nederland maar ook internationaal gezien is het gebied daardoor zeldzaam.

Wierdengebied

Het terpen- of wierdengebied behoort in historisch-geografisch opzicht geheel tot het noordelijk zeeleilandschap dat ruim 25 eeuwen continue bewoningsgeschiedenis herbergt. Het wierdengebied is daarmee een van de oudste, doorlopend bewoonde cultuurlandschappen van Europa. Binnen het wierdengebied neemt Middag-Humsterland een bijzondere plaats in; zowel het beeld als de structuur van het landschapstype zijn gaaf bewaard gebleven. Het gebied, een combinatie van twee voormalige kweldereilanden (Middag en Humsterland) omgeven door voormalige zeegeulen van de Lauwerszee (Reitdiep, Kliefsloot, Kommerzijlsterdiep en Oude Riet) en doorsneden door voormalige riviertjes (Hunze, 'oude Aduarderdiep') bevat een schat aan (pre)historische informatie.

Vanwege de cultuurhistorische waarde van het landschap is Middag-Humsterland door Nederland op de voorlopige lijst van Werelderfgoed geplaatst.

Landschappelijke kenmerken

De landschappelijke kenmerken zijn tot op heden gebaseerd op de geomorfologie van het natuurlijke landschap dat aan het cultuurlandschap voorafging; ze zijn terug te voeren op de voormalige kwelders, prielen en geulen. Het stelsel van hoofdwaterlopen ligt voor een groot deel op de vroegere geulen. Tussen de grillig gevormde hoofdwatgangen werden verkavelingsloten gegraven waardoor in grote delen van het gebied een karakteristiek onregelmatige kleinschalige blokverkaveling ontstond. Rond de wierden vond de verkaveling plaats vanuit de wierde waardoor een radiale verkaveling ontstond die in een aantal gevallen nu nog goed herkenbaar is. De huizen en boerderijen stonden van oudsher op terpen en de kronkelige wegen liggen voor het grootste gedeelte nog steeds op de hoger gelegen kwelderruggen en op dijken.

De wierden met hun beplanting liggen als 'eilanden' in de open ruimte.

De geschiedenis van veel (dorps)terpen gaat terug tot in de IJzertijd (800 v.Chr. -0) en bevatten daardoor een schat aan archeologische informatie. Ze geven een zeer compleet beeld van de culturele, sociaal-economische en ecologische ontwikkeling van de gemeenschappen die hier geleefd hebben. Veel nederzettingen en wierden uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd (0-500) liggen afgedekt door zeelei nog verborgen in de ondergrond.

De oudste wierdenreeks Oostum-Garnwerd-Feerwerd-Ezinge-Saaksum, duidt nog altijd de toenmalige kustlijn aan.

Rond het jaar 1000 begon men actief in te grijpen in de waterstaatkundige situatie met de aanleg van dijken. Het eerst werden Middag en Humsterland bedijkt, twee eilanden

ontstaan vanwege de rijzing van de zeespiegel tussen 500 en 1200 en de daaruit voortkomende inbraken van de Lauwerszee. Aan de resten van de ringdijken rond Middag en Humsterland is dit nog steeds goed te zien.

Als gevolg van deze bedijkingen is de geomorfologie van rond 1200 in Middag-Humsterland nog grotendeels bewaard gebleven. Dit in tegenstelling tot andere delen van het noordelijk terpengebied waar na 1200 nog opslibbing heeft plaatsgevonden.

In 1192 vestigden het Cisterciënzer klooster zich in Aduard. Zij hebben met hun planmatige ontginningsactiviteiten, aanleg van voorwerken, inpolderingen, ingrepen in de waterhuishouding (1382 Aduarderdiep) een groot stempel op het gebied gedrukt. Rond het Aduarderdiep zijn veel percelen afgeticheld voor de kleiwinning ten behoeve van bakstenenfabricage.

Omdat het Reitdiep pas na de Marcellusvloed rond 1361 is bedijkt, en vanwege het graven van het Aduarderdiep rond 1382 (in verband met een beter afwatering en vaarweg) en de afticheling is het oostelijk deel van Middag-Humsterland (ten oosten van het oude Peizerdiep) minder reliëf aanwezig en heeft de verkaveling een regelmatiger karakter. De structuurlijnen die hier domineren hangen samen met de oude territoriagrenzen en hebben een meer rechthoekig en opstrekkend karakter; de zogenoemde meeden(=hooiland)-verkaveling.

In de 19^e en 20^e eeuw tot ca. 1943 zijn een aantal wierden (met name die aan vaarwater) vanwege de vruchtbare grond afgegraven en ten behoeve van bemesting vervoerd naar de Drentse zandgronden en de Veenkoloniën. Tot ongeveer 1968 zijn er nog dijken geslecht.

BIJLAGE 4

HET CONVENANT OVER HET INRICHTINGSPLAN MIDDAG-HUMSTERLAND 'Samen wonen en werken in een eeuwenoud cultuurlandschap'

In 1998 is voor Middag-Humsterland tussen de partijen die zijn betrokken bij het landelijk gebied een convenant afgesloten waarbij afspraken zijn gemaakt over hoe om te gaan met het landschap.

De hoofddoelstelling hieruit is behoud en ontwikkeling van de karakteristieke landschapskenmerken en voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw en daarnaast het verbeteren van de recreatieve ontsluiting.

Hieronder een toelichting op en uitleg over de basisprincipes van het convenant.

HET PROCES 'samenspraak over de regels van het spel'

Kwetsbaar landschap

Het unieke landschap van Middag-Humsterland is kwetsbaar. In de naoorlogse jaren werd een groot deel van de oude dijken geslecht. Tegenwoordig vormt de schaalvergroting in de landbouw een bedreiging voor bijzondere landschappen naast aspecten als woningbouw, waterberging en infrastructurele werken. In Middag-Humsterland zijn vooral het slotenpatroon en het al even karakteristieke reliëf in het geding. Veranderingen in de landbouw hoeven echter niet in tegenspraak te zijn met handhaving van landschapskenmerken. Het inrichtingsplan voor Middag-Humsterland houdt het cultuurlandschap springlevend voor de toekomst, met een economisch gezonde en duurzame landbouw, ruimte voor natuur en cultuurhistorie en voor recreatief gebruik.

Een andere koers

In de regel vormen bestemmingsplannen het instrument op basis waarvan de overheid vergunningen verstrekt voor veranderingen aan kleine landschapselementen. Ook in Middag-Humsterland gold zo'n regelgeving van bovenaf. Met alle nadelen van dien. Verboden riepen vooral weerstand op en de handhaving van regels schoot er vaak bij in. Daarom is een andere koers uitgestippeld, gericht op Middag-Humsterland als geheel met inbegrip van de mensen die er wonen en werken. Ingrijpen heeft immers pas kans van slagen bij overeenstemming over nut en noodzaak van de interventie; winst wordt geboekt wanneer boeren, burgers en organisaties elkaar als bondgenoten beschouwen. Ofwel: alle neuzen in dezelfde richting voor het instandhouden van de bijzondere kwaliteiten én een evenwichtige, gebiedseigen ontwikkeling van het gebied.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Bij de uitvoering van het plan is die gezamenlijke verantwoordelijkheid tot uiting gebracht. Allereerst zijn de wensen op het gebied van landbouw, landschap, natuur en recreatie geïnventariseerd. Met de landbouwers, vertegenwoordigd in een speciale klankbordgroep, werd en wordt de aanpak uitvoerig besproken. De ambtelijke begeleidingscommissie heeft vooral een voorbereidende taak. Voor de uitvoering is een bestuurlijke gebiedscommissie in het leven geroepen, samengesteld uit twee vertegenwoordigers van de landbouwers en van de dorpen in het gebied en één vertegenwoordiger van de Milieufederatie Groningen, het Waterschap Noorderzijlvest, de Gemeente Zuidhorn, de Gemeente Winsum, de Dienst Landelijk Gebied (secretariaat) en de Provincie Groningen (voorzitter).

Een stevig fundament

De gebiedscommissie coördineert het inrichtingsproces en adviseert overheden over de uitvoering van het plan en het beheer. Ze initieert deelprojecten, regelt de bijbehorende financiering en adviseert over aanvragen met betrekking tot slootdemping, waterbergingscompensatie en slootuitwisseling.

Aan het eind van 1998 tekenden de vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties een convenant, waarin de doelen van het Inrichtingsplan Middag-Humsterland zijn verwoord en aangegeven is welke landschappelijk-waardevolle elementen behouden moeten blijven. Met die ondertekening berust de samenwerking op een stevig fundament.

Een helder kader

Projecten worden alleen uitgevoerd op basis van vrijwillige medewerking. Het convenant biedt er een helder kader van spelregels voor. Voorrang hebben projecten die op meer gebieden een gunstig effect hebben, ofwel projecten die voordeel opleveren voor de landbouw alsook voor het landschap, de waterberging, de recreatie, de natuurwaarden. De nadere invulling en exacte uitvoering van een project zijn aan de betrokkenen zelf; het verloop van het spel bepaalt het uiteindelijke resultaat. Het plan is tijdens de uitvoering op onderdelen dan ook regelmatig bijgesteld en uitgebreid.

Conform het convenant nemen de gemeenten de landschapskenmerken waarvan behoud is overeengekomen in hun bestemmingsplannen op. Bestemmingsplanprocedures zullen daardoor veel eenvoudiger en sneller verlopen.

Een nieuw uitvoeringsprogramma

Het nut van de aanpak van het Inrichtingsplan Middag-Humsterland heeft zich in de praktijk bewezen. Er is door uiteenlopende partijen met veel enthousiasme samengewerkt en veel gerealiseerd, zo mag blijken uit de resultaten tot dusver. Het zichtbaarst zijn de verschillende recreatieve routes, waaronder een fietspad tussen Den Ham en Oldehove, de kanoroute Saaksum-Ezinge en het fietspad bij de Wetsingersluis als laatste schakel in de fietsroute Winsum-Zuidhorn. Maar ook is de agrarische structuur plaatselijk verbeterd, kwamen nieuwe lokale initiatieven van de grond, zijn wierden en dijken opgeknapt en bewezen afspraken over landschapsbehoud hun waarde. Toch bleven er ook wensen liggen. Daarom is na afsluiten van het eerste uitvoeringsprogramma het tweede uitvoeringsprogramma aan de orde, voor de periode van 2007 tot en met 2013.

HET PLAN 'samenhang tussen landbouw en landschap'

Behoud en versterking

Conform het Inrichtingsplan Middag-Humsterland zijn belangen van landschap, natuur en milieu behartigd én heeft de landbouw zich verder kunnen ontwikkelen. Indachtig de resultaten die tot dusver zijn bereikt, wordt ook binnen het tweede uitvoeringsprogramma van hetzelfde principe uitgegaan. Ofwel: van behoud en versterking van landschapselementen en -structuren, waaronder het netwerk van natuurlijke en cultuurhistorisch karakteristieke waterlopen en het reliëf van natuurlijke hoogten en laagten, wierden en dijken, naast ontwikkeling van de landbouw en verbetering van de landbouwstructuur. Onverminderd richtinggevend is daarnaast het vergroten van de waterbergingscapaciteit en het verbeteren en verder ontwikkelen van recreatieve routes en initiatieven.

Sloten als spil

Behoud van het karakteristieke slotenpatroon vormt de spil van het inrichtingsplan. Al gaat het plan uit van meer vrijheid, voor sloten die een waardevolle schakel in de landschappelijke structuur vormen, blijft een doordachte benadering noodzakelijk. Natuurlijke waterlopen, die op zichzelf waardevol zijn, mogen niet worden aangetast, laat staan gedempt. Demping van een karakteristieke sloot van niet-natuurlijke oorsprong, zoals bijvoorbeeld een heel vroege verkavelingsloot, is alleen mogelijk bij wijze van hoge uitzondering. De gemeente beoordeelt of toestemming kan worden verleend na aanbeveling van de gebiedscommissie, die alleen positief zal adviseren wanneer ze meent dat de vervangende sloot de landschappelijke functie van de te dempen sloot kan overnemen.

Geen 'papieren kwestie'

Het zonder meer verbreden van karakteristieke sloten is eveneens ongewenst. Het inrichtingsplan geeft aan welke wel voor verbreding geschikt zijn: sloten die in een gebied liggen dat in het verleden relatief veel dempingen kende en sloten die samenvallen met natuurlijke laagten, andere karakteristieke elementen of eigendomsgrenzen. De verbreding moet het 'natuurlijke' karakter van de sloot in ere houden, bijvoorbeeld door glooiende oevers in binnen- en steile in buitenbochten. Het verzoek om een demping of verbreding is niet enkel een 'papieren kwestie'. Alvorens de gemeente te adviseren, wint de gebiedscommissie advies in bij de begeleidingscommissie, die altijd ter plaatse gaat kijken.

Waterberging

Onderzoek uit 1998 wees uit dat de waterbergingscapaciteit in Middag-Humsterland minimaal is. Uit luchtfoto's, die in het kader van het inrichtingsplan jaarlijks worden gemaakt om de gevolgen van dempingen en andere ingrepen bijtijds op te kunnen merken, blijkt dat de bergingscapaciteit de laatste jaren nog verder is afgenomen. Door allerlei kleine dempingen zijn enkele kilometers slootlengte verloren gegaan. Het betreft ingrepen die niet zo zeer in strijd zijn met de convenantafspraken, maar met de regels van het waterschap. Voor elke ingreep is toestemming van het waterschap nodig. Die wordt alleen verleend wanneer compensatie van de vermindering van de bergingscapaciteit voor honderd procent is gegarandeerd door bijvoorbeeld het het graven van een nieuwe sloot of het verbreden van een bestaande waterloop.

Zorg voor reliëf

Volgens het convenant zijn gebieden met reliëf nader uitgewerkt. Het gaat daarbij om het in kaart brengen van karakteristieke hoogteverschillen: natuurlijke laagten, van hoog naar laag aflopende randen langs natuurlijke waterlopen, (randen langs) wierden en dijken. Als uitgangspunt voor te beschermen reliëf geldt dat de hoogteverschillen duidelijk in het landschap te zien moeten zijn. Veel reliëfsituaties zijn daarom ter plekke verkend. Aangezien bij de toepassing als bouwland een zekere vervlakking kan optreden, wordt aangepast beheer nagestreefd, in het bijzonder door toepassing als weideland te stimuleren. In reliëfrijke gebieden blijft normaal landbouwgebruik mogelijk, maar voor bewerkingen dieper dan dertig centimeter en ophogingen moet een aanlegvergunning worden aangevraagd.

Behoud door ontwikkeling

Aangepast beheer zorgt niet alleen voor het behoud van landschappelijke kenmerken, maar spaart ook het bodemarchief, de verzameling van archeologische sporen in de grond. De markante verschijningsvorm van echt waardevolle wierden in het gebied komt beter uit de verf na herstel en versterking van historische elementen als kenmerkende beplanting, grachten en oude paden en de invoering van toegevoegde landschappelijke maatregelen. Dat maakt het landschap visueel aantrekkelijker. Voor herstel en versterking van historische erfbeplanting zal Landschapsbeheer Groningen worden ingeschakeld. Ook herstel van kenmerken van een wierde zal via Landschapsbeheer Groningen lopen.

Kavelruil-plus

Voor het ruilen van gronden bestaat in Middag-Humsterland veel interesse. Door een combinatie met verbeteringen aan de waterhuishouding, het landschap en de ontsluiting heeft kavelruil een meerwaarde gekregen. Er is op basis van kadastrale gegevens een nauwkeurige analyse van het gebied gemaakt, knelpunten zijn ontrafeld en modelberekeningen brachten in beeld hoe de verdeling van kavels kan worden verbeterd. De inzet van een vergemakkelijkt het overleg met de boeren. Een stimulans gaat daarnaast uit van de subsidie die wordt verstrekt voor cultuurtechnische werken die de kavelruil met zich mee kunnen brengen. De kavelruil wordt begeleid door de kavelruilcommissie, waarin naast de uitvoeringscoördinator twee leden van de landbouwklandbordgroep zitting hebben.

Recreatieve routes

Fiets- en wandelroutes stimuleren de recreatie in het gebied, vergroten de verkeersveiligheid en verbeteren de verbindingen tussen de dorpskernen. De aanleg van routes en recreatieve voorzieningen geschiedt altijd in overleg en op basis van vrijwillige medewerking van de grondeigenaren. Inzet is ze tot eigendom van een overheidsinstantie te maken, zodat onderhoud en beheer ook over een lange periode zijn gegarandeerd. De tot dusver gerealiseerde routes volgen gedeeltelijk reeds bestaande paden en hebben een stoer aanzien gekregen - doorgaans met een wegdek van beton en zo mogelijk een vrije ligging met sloten aan beide kanten.

Er staan nog verschillende routes op het programma en ook zijn vanuit de dorpen initiatieven voor paden en een kanoroute ontplooid. Daarmee zal het toeristische netwerk nog fijnmaziger worden.

Niet elke afzonderlijke wens zal in Middag-Humsterland voor honderd procent kunnen worden ingewilligd. Maar wanneer de betrokkenen de inrichting met open vizier en begrip voor elkaars belang tegemoet treden, de uitvoering aangaan met de vereiste mate van flexibiliteit en het Inrichtingsplan Middag-Humsterland als raamwerk, wordt over de hele linie winst geboekt. Dat gold voor de eerste uitvoeringsperiode tot en met 2006 en geldt ook voor het volgende uitvoeringsprogramma 2007-2013. Middag-Humsterland: landbouw, natuurlijk en cultureel landschap en recreatie, vitaal en in onderlinge samenhang.

VERDELING BESTEEDBARE MIDDELEN UITVOERINGSCONTRACT 2005-2006 PROV. GR. EN LNV			
NATIONAAL LANDSCHAP MIDDAG-HUMSTERLAND (de rijksbijdrage is maximaal 50% cofinanciering)			
Verplichtingenruimte 2005-2006 (rijksbijdrage)	€	600.000,00	
indicatieve verdeling:			
versterking/ontwikkeling/(toegankelijkheid max 5%)	€	500.000,00	
cultuurhistorie	€	100.000,00	
Totaal investering	€	2.820.500,00	

Indicatieve financiële planning 2005 en 2006

	Prestaties	Totaal begroot	provincie	voorfinanciering provincie	gemeente Zuidhorn	voorfinanciering gem. Zuidhorn	gemeente Winsum	waterschap Noorderzijlvest	POP/LEADER	derden	rijk n.l.	waarvan cultuurhistorie	rijk anders	check	s.v.z. uitgave juni 2006
1	Landschappelijke herinrichting weg Aduard-Den Ham (o.m. herstel karakteristieke iepenbeplanting)	€ 519.000,00	€ 175.000,00	€ 264.217,20					€ 236.000,00		€ 65.000,00	€ 37.000,00	€ 43.000,00	€ 519.000,00	€
2	Uitvoeringscoördinator 2005 en 2006	€ 40.000,00	€ 13.333,33	€ 22.800,26							€ 26.666,67			€ 40.000,00	€
3	Kavelaanvaardingswerken 2005 en 2006	€ 30.000,00	€ 10.000,00								€ 20.000,00			€ 30.000,00	€
4	Nieuwsbrieven 2005 en 2006	€ 7.500,00	€ 3.750,00	€ 1.765,96							€ 3.750,00			€ 7.500,00	€
5	Vacatiegelden begeleidings- en gebiedscommissie	€ 8.000,00		€ 3.093,90							€ 8.000,00			€ 8.000,00	€
6	Erfinrichting en -beplantingen (o.a. Frytun)	€ 10.000,00								€ 3.333,33	€ 6.666,67	€ 2.000,00		€ 10.000,00	€
7+8	Voorbereiding (grondaankoop en opstellen bestek) en uitvoering project Aalsum	€ 1.113.000,00	€ 50.000,00		€ 320.000,00	€ 170.000,00					€ 201.916,67		pm B.D.U.	€ 371.916,67	€
9	Oprichten archeologisch informatiepunt en revitalisering museum wierdenland Ezinge	€ 883.000,00	€ 100.000,00				€ 240.000,00		€ 150.000,00	€ 193.000,00	€ 200.000,00	€ 28.000,00		€ 883.000,00	€
10	Opstellen en 1e druk fotoboek MH	€ 70.000,00	€ 15.000,00		€ 15.000,00		€ 15.000,00				€ 25.000,00	€ 15.000,00		€ 70.000,00	€
11	Laten opstellen door Landschapsbeheer Gr. uitvoeringsvoorstel groene / blauwe diensten voor landschapsbeheer; - o.b.v. proeftuinrapport opstellen landschapsbeheerpakketten en vergoedingensystematiek; - voorstel voor financieringsregeling; - inventarisatie	€ 50.000,00	€ 10.000,00		€ 5.000,00		€ 5.000,00	€ 5.000,00			€ 25.000,00			€ 50.000,00	€
14	Inventarisatie en kwaliteitsoordeel door Libau van boerderijen/ gebouwde elementen landelijk gebied MH.	€ 36.000,00	€ 7.200,00		€ 5.400,00		€ 5.400,00				€ 18.000,00	€ 18.000,00		€ 36.000,00	€
15	Behoud karakteristieke gebouwen en landschappelijk passend bouwen; - inventariseren bij andere n.l'n bestaande regelingen voor behoud karakteristieke gebouwen en ls-pssnd bouwen; - opstellen rapport met voorstellen voor een regeling behoud en ls-pssnd bo	€ 30.000,00	€ 6.000,00		€ 4.500,00		€ 4.500,00							€ 15.000,00	€ 30.000,00
17	Luchtfoto's 2006	€ 6.000,00	€ 1.500,00		€ 1.500,00		€ 1.500,00	€ 1.500,00						€ 6.000,00	€
18	Televisiedocumentaire nationale landschappen	€ 18.000,00	€ 3.000,00		€ 3.000,00		€ 3.000,00							€ 9.000,00	€
	Totaal	€ 2.820.500,00	€ 394.783,33	€ 291.877,32	€ 354.400,00	€ 170.000,00	€ 274.400,00	€ 6.500,00	€ 386.000,00	€ 196.333,33	€ 600.000,00	€ 100.000,00	€ 67.000,00	€ 2.061.416,67	€
	50%	€ 1.410.250,00	€ 197.391,67	€ 145.938,66				€ 193.000,00	€ 98.166,67	€ 300.000,00	€ 300.000,00		€ 33.500,00	€ 1.030.708,33	€
	percentage	100	14	10	13	6	10	0	14	7	21		17	73	

	Reserveprojecten														
16	Restauratie Allersmaborg, Ezinge (incl. tuin, excl singel en boomgaard)	€ 1.300.000,00	?				?			€ 400.000,00	?		€ 400.000,00		
12	Laten opstellen plan voor bebording	€ 10.000,00	€ 2.000,00		€ 1.000,00		€ 1.000,00				€ 6.000,00			€ 10.000,00	
13	Uitvoeren bebordingsplan	€ 50.000,00	€ 10.000,00		€ 5.000,00		€ 5.000,00				€ 30.000,00			€ 50.000,00	

